

JEAN STAMPE, VLIEGTUIGBOUWER EN PILOOT VAN KONING ALBERT I

Eugène Verbeke

LEVENSBESCHRIJVING

Jean Stampe werd geboren in Sint-Jans-Molenbeek op 17 april 1889. Hij huwde in 1909 met Marie-Louise Lemmens, uit dit huwelijk werd een zoon geboren: Léon. Om den brode werd hij mecanicien en hielp tevens zijn ouders bij de uitbating van hun café aan het Noordstation in Brussel.

Op 24-jarige leeftijd zocht hij het avontuurlijke, hij ondernam een reis per motorfiets, een geschenk van zijn ouders, naar het verre Italië. Tijdens deze reis raakte hij zwaar gewond tengevolge een ongeval met zijn motorfiets. Dank zij de goede verzorging in het hospitaal van Crémone werd zijn rechterbeen gered maar hield er levenslang een letsel aan over.

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog kreeg hij uitstel van zijn legerdienst, daar hij niet kon vervoerd worden ten gevolge van deze kwetsuren. Aangekomen in Calais in januari 1915 werd hij aangenomen als chauffeur in het als réserve gemilitariseerd burgerlijk autopark.

Graag wilde hij piloot worden, maar om deel te kunnen nemen aan de Belgische militaire luchtvaartopleiding moest hij eerst het brevet van de Internationale Luchtvaart Federatie bekomen in Engeland. Daarvoor moest hij twee maanden verlof zonder solde nemen. Zijn vader betaalde de reis en de 100 pond voor de opleidingskosten. Hij kwam in het gezelschap van verschillende landgenoten en ook met toekomstige militaire piloten zoals Andre Demeulemeester, Willy Coppens en zijn toekomstige vennoot Maurice Vertongen.

Op 30 januari 1916 bekwam hij het burgerlijk brevet. Teruggekomen in Calais Beaumarais, de achterbasis van de Belgische militaire luchtvaart, moest hij als korporaal bevorderd naar Etampes, dichtbij Parijs, om de opleiding te volgen van militair piloot. Hij behaalde het brevet op 30 september 1916.

Op 30 maart 1917 werd hij benoemd tot adjudant. Hij was piloot achtereenvolgens van het vliegtuig BE 2C.RE 8 en in 1918 van de SPAD XI, twee trage vliegtuigen die dienden voor verkenningsvluchten, maar jammer genoeg gemakkelijke prooien voor de vijandelijke jagers.

Links luitenant Jean Stampe, rechts luitenant Victor Boin.

Zijn medepiloot, waarnemer luitenant Gilles, werd soms vervangen door luitenant Roland. Verschillende malen werd hij aangevallen door de vijandelijke jagers. Op 11 maart 1918 werd hij tijdens een vlucht gekwetst aan de kin. Op 11 september 1918 werd hij bevorderd tot onderluitenant van de genie want de militaire luchtmacht was nog geen afzonderlijke gevechtseenheid. Jean Stampe werd meermaals vermeld in de dagorde van het leger en de militaire luchtvaart, zelfs op 14 november 1918 in het "ordre générale" van het Franse leger.

Hij haalde nooit de publiciteit zoals de jagerpiloten, denk aan de Franse jagerpiloot Georges Guynemer die op 11 september 1917 boven het front in Vlaanderen verdween. Niettemin heeft hij tijdens de laatste twee oorlogsjaren honderden gevaarlijke opdrachten vervuld, zelfs van op geringe hoogte (250 m) fotografeerde hij de vijandelijke linies en realiseerde hij de verbindingen tussen de artillerie en de infanterie.

In 1918 kreeg hij de eer om koning Albert I boven de Belgische linies te vliegen. Hij was de meest gegeerde piloot van de koning en zijn familie, tot hij zijn ontslag gaf als militair piloot in 1923. Hij gaf zelf in het geheim enkele vlieglessen aan koningin Elisabeth.

Zijn eerste echtgenote stierf in 1918 aan de Spaanse griep. In juli 1920 behaalde hij met zijn vriend-medepiloot Victor Boin in het vliegtuig type DN4 de overwinning in de wedstrijd "Het Belgisch luchtvaart circuit" met als eerste prijs een som van 7.500 BEF.

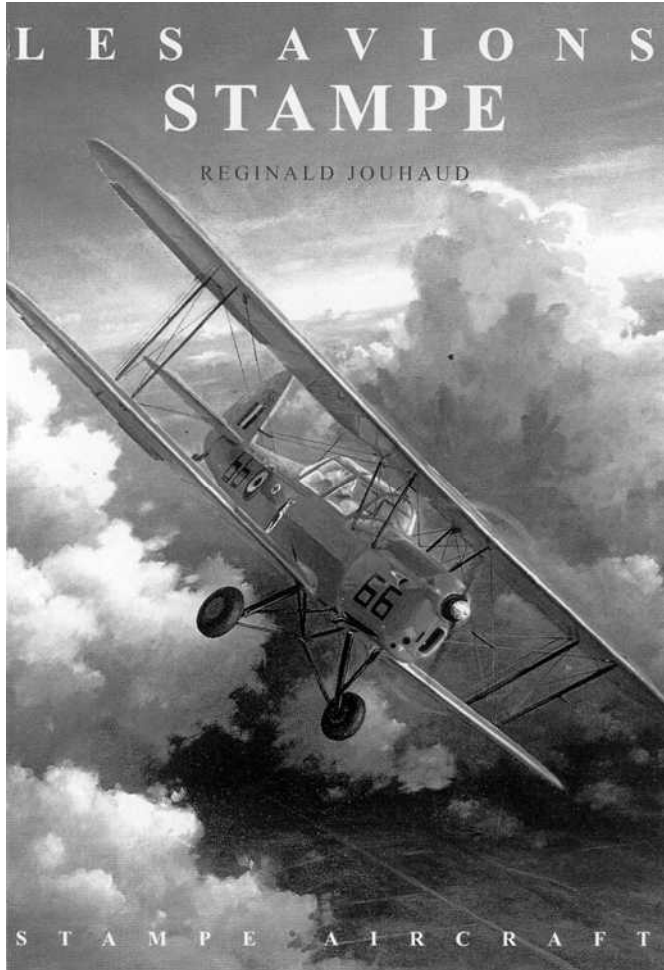

Luitenant Jean Stampe in het vliegtuig van koning Albert I, samen met luitenant Victor Boin.

In 1923 huwde Jean Stampe voor de tweede keer. Zijn uitverkorene werd H  l  ne-Louise Van Mossevelde. Een van de grote wensen van Jean Stampe was een leerschool voor piloten op te richten, net als zijn oud-commandant Jacquet in Gosselies tijdens de oorlog erin geslaagd was. Op 1 januari 1923 nam hij bij het leger een jaar verlof zonder wedde. De opleiding van de piloten werd gestart met twee oude jagers Fokker D.VII die nauwelijks vliegwaardig waren.

Samen met de jonge ingenieur Alfred Renard, afgestudeerd in de specialiteit "construction aéronautique" startte hij met de studie voor de constructie van een opleidingsvliegtuig geïnspireerd op het type EAC, gebruikt in het opleidingcentrum van Gosselies maar waarvan de fabricatie intussen was stopgezet. Op 17 oktober 1923 stichtte Stampe te Deurne samen met zijn oud-oorlogscompagnon Vertongen, een wisselagent en financier, de firma Stampe-Vertongen.

Begin de jaren dertig nam J. Stampe L. Ivanov in dienst, een jong ingenieur van Russische afkomst. Léon Stampe, de enige zoon van Jean, kwam samen met L. Ivanov om het leven tijdens een proefvlucht met een prototype. Ondanks deze tegenslag zette Jean Stampe de productie verder en nam ingenieur Demidoff in dienst. Twee vliegtuigtypes vormden een enorm succes, de dubbeldekker-dubbelzitter S.V.5, een opleidingsvliegtuig dat in serie besteld werd door Lithouwen en de beroemde S.V.4B, die de namen van beide vliegtuigbouwers Stampe en Vertongen wereldwijd bekend maakte. Van dit laatste type bestelde de Belgische luchtmacht 30 toestellen. Een prototype in de handen van moniteur luitenant Philippeau maakte een zeer geslaagde demonstratievlucht tijdens de luchtmeting in juli 1933.

Omslag van het boek "Les Avions Stampe" van Reginald Jouhaud, Amsterdam 1993.

Luitenant Philippeau sneuvelde tijdens WO II bij de slag om Engeland. De Fransen zochten een goed opleidingsvliegtuig en Jean Stampe kreeg de gelegenheid zijn toestel voor te stellen. Ze bestelden het type 400 S.V.4 met een Renault motor 4 PEI en vroegen een optie op 200 stuks. Deze bestelling was boven de mogelijkheden van de Antwerpse firma en zo werden tenslotte meer dan 800 toestellen gemaakt onder licentie van de Firma S.V. door de werkhuizen Farman. In mei 1940 had de firma S.V. nog een order uit te voeren dat dateerde uit 1939 voor de nationale verdediging. Voor de inval van de Duitsers werden alle half afgewerkte toestellen en motoren op twee landingsvaartuigen geladen; deze werden jammerlijk genoeg door de vijand veroverd. Vanaf 1941 was hij bij de Franse weerstand en slaagde hij erin om belangrijke inlichtingen over te maken aan Engeland. Hij weigerde een opdracht van het Vichy-regime om voor hen vliegtuigen te bouwen.

Na de wapenstilstand verbleef Jean Stampe in Parijs, maar keerde in het geheim terug naar Antwerpen om zijn personeel te betalen; daarna keerde hij terug naar Frankrijk waar hij fungeerde als technisch raadgever bij de firma Farman.

De Duitsers vernietigden alle gebouwen van de firma S.V. op het vliegveld van Deurne bij hun terugtocht in 1944. Na de bevrijding bleef de militaire luchtmacht geïnteresseerd in het toestel S.V.4B voor de vorming van hun piloten. De werkhuisen van Renard in Evere bleven gespaard van het oorlogsgeweld.

Door het beëindigen van de samenwerking met Vertongen, stichtte Jean Stampe op 17 februari 1947, samen met zijn vroegere ingenieur Renard, de firma Stampe-Renard. Zij leverden 65 toestellen aan de Belgische luchtmacht. Intussen was J. Stampe bevorderd tot reservemajoor. Zij maakten nog het type S.R.7 Monitor, dat aan alle eisen voldeed, maar er volgden geen bestellingen meer. De firma S.R. stopte alle activiteiten in 1970. Op 81-jarige leeftijd maakt Jean Stampe voor het laatst nog een solovlucht met zijn vliegtuig "Monitor" en in duo met zijn toestel S.V.4D. Beide toestellen werden geschonken aan het luchtvaartmuseum van Brussel. Het werkhuis van Stampe-Renard werd gereconstrueerd in het huidige luchtvaartmuseum. Op de luchthaven Brussel-Nationaal hangt de trots van de werkhuisen Stampe-Vertongen in de inkomhall, een tweedekker S.V.4, een van hun grootste successen. Op de luchthaven van Deurne is een museum ingericht die een overzicht biedt van de verschillende types vliegtuigen die de firma's Stampe-Vertongen en Stampe-Renard hebben gebouwd.

In 1959 heeft hij een villa laten bouwen op het einde van de Louisalaan in Brussel, grenzend aan het Terkamerenbos. Na het overlijden van zijn tweede echtgenote trok hij zich terug met zijn derde vrouw, de weduwe van zijn gewezen vriend. Zij bleef hem verzorgen tijdens zijn langdurige ziekte. Op 15 januari 1978 kwam een einde aan het leven van een van Belgisch beroemdste vliegtuigbouwers.

Tijdens zijn leven werd Jean Stampe vereerd met verschillende militaire en burgerlijke eretekens waaronder: commandeur in de orde van Leopold II, officier in de Kroonorde met zwaarden, ridder in de Leopoldsorde, oorlogskruis met palmen en leeuw 1914-1918, medaille van vuurkruiser, halssnoer van deken van de arbeid. Franse eretekens: officier in het Légion d'honneur, croix de guerre Française 1914-1918. Officier in de orde van Simon Bolivar.

Naast de eretekens heeft Jean Stampe ook verschillende medailles op naam ontvangen voor zijn prestaties als piloot en ondernemer. Naast de medailles op naam heeft hij ook een ganse serie medailles van diverse verenigingen ontvangen. De catalogus van de medailles heeft een overzicht van de medailles op naam.

CATALOGUS VAN DE MEDAILLES

1. Exposition aéronautique, juillet 1919

Vz. Onderaan: AÉRO-CLUB DE BELGIQUE

Drie arenden op een rotspartij links in het beeld. Vanuit de rechterbovenhoek komt een vliegtuig aangevlogen. Boven de tekst de naam: E. BLIN.

Kz. Bovenaan links gegraveerd in vier lijnen: EXPOSITION / AÉRONAUTIQUE / — / JUILLET / 1919

Binnen een tekst kader gegraveerd: L¹ JEAN STAMPE

In het beeld een palmtak van rechtsonder naar linksboven met erboven een versierde tekstkader.

Graveur E. Blin, Ae, 46 x 68 mm

Van 19 tot 27 juli 1919 vond te Evere een tentoonstelling plaats van oorlogsvliegtuigen en luchtvaartmateriaal. Koning Albert I opende op 19 juli deze tentoonstelling in aanwezigheid van vele prominenten en verschillende oorlogspiloten waaronder kapitein W. Coppens, luitenant J. Olieslagers, luitenant J. Stampe en andere. Gedurende deze week onderscheidden zich tal van piloten waaronder J. Stampe, door luchtvaartacrobatie en demonstratie van oorlogsgevechten 1.

2. Aéro-club de Belgique, juillet 1920

Vz. Zonder legende.

Vallende Icarus in een woest landschap. Bovenaan een tweedekker met rondom stralen. Rechts op 4.00u: E. BLIN

Kz. In een tekst vak in drie lijnen: **AÉRO-CLUB / DE BELGIQUE /**

(gegraveerd) L[±] STAMPE, onderaan het tekstvak: (gegraveerd) JUILLET 1920
Drie naar rechts zwevende vrouwen boven een wereldbol met eromheen een band. Boven het tekstvak een bloemenslinger. Naast de bloemenslinger: E. BLIN

Graveur E. Blin, Ae, Ø 69 mm

Van 17 juli tot 1 augustus 1920 had te Antwerpen een van de belangrijkste internationale luchtvaartmeetings van Europa plaats. Op 17 juli hadden de wedstrijden plaats van de Belgische militaire piloten.

In de wedstrijden met tweedekkers behaalde luitenant J. Stampe met commandant Iserentant, de 2de plaats in “Verkenning” en de derde plaats in “Landing” met het militair vliegtuig type D. HAVILAND 4 2.

3. Aéro-club de Belgique, Bombardement

Vz. Als Vz. nr. 2

Kz. Binnen een rechthoekig tekstvak: **AÉRO-CLUB / DE BELGIQUE /**
(gegraveerd) L[±] STAMPE

Onderaan het tekstvak: (gegraveerd) BOMBARDEMENT / 4 - 6 - 21

Medaille verder als Kz. nr. 2

Graveur E. Blin, vermeil, Ø 69 mm

Op 4 en 5 juni 1921 richtte de Aéro-club de Belgique sportieve luchtvaartwedstrijden in te Haren bij Brussel. De deelnemende vliegtuigen waren hoofdzakelijk deze van de Belgische luchtmacht. Op 27 juni 1921 werden door de sportieve commissie van de luchtvaart de prijzen uitgereikt. Luitenant J. Stampe ontving de vermeil medaille voor de eerste plaats in het onderdeel “Bombardement” samen met zijn vriend luitenant Boin als bombardeur $\frac{3}{4}$.

4. Aéro-club de Belgique, Ecart de Vitesse

Vz. Als Vz. nr. 2

Kz. Binnen een rechthoekig tekstvak: **AÉRO-CLUB / DE BELGIQUE /**

(gegraveerd) L¹ STAMPE

Onderaan het tekstvak graveerd: ECART DE VITESSE / 4 - 6 - 21

Medaille verder als Kz. nr. 2

Graveur E. Blin, Ag, Ø 69 mm

Tijdens de wedstrijd van 4 en 5 juni 1921 behaalde Luitenant Stampe de zilveren medaille voor de tweede plaats in de wedstrijd "Ecart de Vitesse" 3/.

5. Aéro-club de Belgique, Atterrissage (landing)

Vz. Als Vz. nr. 2

Kz. Binnen een rechthoekig tekstvak: **AERO-CLUB / DE BELGIQUE /**
(gegraveerd) L¹ STAMPE

Onderaan het tekstvak graveerd: ATERRISSAGE / 5 - 6 - 21

Medaille verder als Kz. nr. 2

Graveur E. Blin, Ag, Ø 69 mm

Tijdens de wedstrijd van 4 en 5 juni 1921 behaalde Luitenant Stampe de zilveren medaille voor de tweede plaats in de wedstrijd "Atterrissage", landing 3/.

6. Aéro-club de Belgique, Adresse

Vz. Als Vz. nr. 2

Kz. Binnen een rechthoekig tekstvak: **AERO-CLUB / DE BELGIOUE /**
(gegraveerd) L[±] **STAMPE**

Onderaan het tekstvak gegraveerd: ADRESSE / 5 - 6 - 21

Medaille verder als Kz. nr. 2

Graveur E. Blin, Ae, Ø 69 mm

Tijdens de wedstrijd van 4 en 5 juni 1921 behaalde Luitenant Stampe een bronzen medaille voor de vierde plaats in de wedstrijd "Adresse", behendigheidswedstrijd 3/.

Aéro-club de Belgique of Aéro-club van België

Deze vereniging werd gesticht te Brussel in 1909 ter aanmoediging van de luchtvaart in al zijn aspecten zowel sportief, wetenschappelijk als militair.

De zetel van de huidige vereniging is in het "Huis van de vleugels" Montoyerstraat 1, 1040 Brussel. De vereniging heeft drie medailles uitgegeven. De eerste medaille naar een ontwerp van Godfried Devreese in 1911, Willenz nr. 116. De medailles "Icarus", nummer 2 tot 6 en de medaille "De vleugels" nr. 1 werden beide ontworpen door de Franse medailleur E. Blin.

Edouard Blin werd geboren te Chartres (Frankrijk) 1877, † 1946. Zijn eerste tentoonstelling vond plaats op het Salon van Parijs in 1906 4/.

7. Capitaine Stampe

Vz. S·M·ALBERT 1ER / ·AVIATEUR·

Borstbeeld van koning Albert I naar links met vliegeniersmuts en -bril op het voorhoofd.

Onder de afsnede: C. VAN DIONANT; onderaan de koninklijke kroon.

Kz. Gegraveerd: CAPITAINE STAMPE

Graveur C. Van Dionant, Ag, Ø 70 mm

Carlos Van Dionant, ° Descalados Brazilië 1899, † Brussel 1969.

Autodidact. Ontwierp meerdere muntstukken onder de regering van koning Boude-
wijn I, zo ook voor Ruanda 1964 en Zaïre 1965 5.

Luitenant Stampe werd tot reservekapitein bevorderd op 26 juni 1930.

8. Dewaay Cortvriendt & CIE

Vz. Bovenaan **1 9 5 8**. Een vrouw met de armen open gespreid naar links kijkend, zittend op een wereldbol. Onderaan rechts: V. DEMANET

Kz. Bovenaan langs de rand: **DEWAAY CORTVRIENDT & CIE**; in het midden gegraveerd: **J. STAMPE**; onderaan in twee lijnen: **BRUXELLES / ANVERS**; in het midden een caduceus.

Graveur V. Demanet, Ae, Ø 69,8 mm

Victor Demanet, ° 1895, † Brussel 1964. Academie Schone kunsten van Namen 1916-1919. Academie van Schone Kunsten Brussel 1922, leerling van Constantin Meunier. Verwierf de gouden medaille voor beeldhouwkunst g.

De firma Dewaay Cortvriendt en Cie Antwerpen-Brussel werd in 1926 gesticht door Rodophe Dewaay in samenwerking met het wisselkantoor Adophe Cortvriendt. Het is niet uitgemaakt of Adophe Cortvriendt erbij was vanaf de stichting of pas nadien erbij gekomen is. In 1992 werd Dewaay Cortvriendt omgevormd tot bank. In 2001 werd de bank overgenomen door CCF-HSBC (Credit Commercial de France en Hong-Kong Shanghai Banking Corporation). In volgende steden vindt men een agentschap van de “n.v. Bank Dewaay-Banque Dewaay s.a.”: Antwerpen, Brussel (2) Knokke, Luxemburg en Namen.

De medaille werd in 1958 door Dewaay & Cortvriendt uitgegeven naar aanleiding van de wereldtentoonstelling te Brussel. Zij werd geschonken aan buitenlandse financiële partners die de wereldtentoonstelling bezochten. We nemen aan dat de medaille eveneens bestemd was voor belangrijke Belgische klanten en relaties. De wereldbol op de voorzijde staat symbool voor het internationaal karakter van dit belangrijk wisselkantoor.

Het slagmateriaal van de voor- en keerzijde van deze medaille draagt het nummer 16222 en 16222A in de inventaris van de firma Fonson.

9. Les vieilles tiges

Vz. Zonder tekst. Op de voorgrond een vrouw uit het beeld stappend met in de rechterhand een palmtak en een krans. De linkerhand rust op een schild. Voor de vrouw een vaas op sokkel. In de lucht komen vier tweedekkers in haar richting gevlogen. Rechts onderaan: E FRAISSE

Kz. **LES VIEILLES – TIGES / à / STAMPE Jean / 1965**

Op een versierd schild een passer en T-lat versierd opgehangen.

Graveur E. Fraisse, Ae, 44 x 62 mm

Edouard Fraisse werd geboren te Beaune, Frankrijk. Zijn eerste tentoonstelling was op het Salon van Parijs in 1905 7/.

Les Vieilles Tiges Belges: deze vereniging werd gesticht op 12 mei 1937 door Jan Olieslagers, deken van de Belgische Piloten en enkele andere oud-piloten, in navolging van de Frans vereniging “Les vieilles Tiges Française” die reeds bestond vanaf 1920. De voornaamste doelstellingen van de vereniging volgens de eerste statuten waren: de vriendschapsbanden aanhalen met de pioniers van de luchtvaart uit de vooroorlogse periode en om personen samen te brengen en te helpen bij hun uitvoering van de sportieve luchtvaart. Men moest minstens 30 jaar over een brevet van piloot beschikken om te kunnen toetreden tot de vereniging. Op de algemene vergadering van 19 april werd de officiële naam veranderd in “Les vieilles Tiges de Belgique”.

10. Medaille van de stad Parijs

Vz. **FLUCTUAT // NEC MERGITUR**; rechts onderaan langs de rand: M. Delannoy
Een zeilschip naar links varende; onderaan drie eretekens.

Kz. Bovenaan: **VILLE DE PARIS**; onderaan een versiering.
In het centrum gegraveerd: **PARIS / à / Jean STAMPE / -1971-**

Graveur M. Delannoy, Ae, Ø 50 mm

Maurice Delannoy werd geboren te Parijs, Frankrijk. Zijn eerste tentoonstelling was op het Salon van Parijs in 1907 ⁸.

We hebben niet kunnen achterhalen bij welke gelegenheid J. Stampe deze medaille ontvangen heeft.

NOTEN

^{1/} *La Conquête de L'air*; nr. 15, 1 augustus 1919.

^{2/} *La Conquête de L'air*, 15 juli en 1 augustus 1920.

^{3/} *La Conquête de L'air*; nr. 13, 1 juli 1921.

^{4/} *Catalogue Général illustré des éditions de la monnaie de Paris: Troisième République.*

^{5/} *Catalogus Kunstmedailles Brussel, hart van Europa*, Kredietbank van 6 sept. tot 4 okt. 1991, blz. 202.

^{6/} *Ibidem*, blz. 178.

^{7/} L. FORRER, *Biographical dictionary of medallists, coin-, gem- and seal-engravers, mint-masters, etc. Ancient and modern with references to their works, B.C. 500 - A.D. 1900*, volume VII, London 1923, blz. 317.

^{8/} *Ibidem*, blz. 214.

Met de medewerking van Dhr. Willy Faes voor de gegevens over de firma Dewaay Cortvriendt. Dit artikel kwam tot stand met de medewerking van U. Hautekeete.